

2.6. A fogyasztói életmód ismérvei és kritikája

A fogyasztói társadalom – ismérvek és kritika

„A fogyasztás kettős tragédia: elégtelenséggel kezdődik, és megfosztottsággal végződik.” (Sahlins, 1974).

A fogyasztói társadalom társadalomfilozófiai, etikai, szociológiai, antropológiai (és részben közgazdasági) fogalom, melyet általában kritikai élel használnak a jelenlegi társadalmi-gazdasági-kulturális rend bírálói. Pontos, mindenki által elfogadott definíciója ugyan nincs, mégis körvonalazható. Mivel a valós szükségleteinken túlmenő fogyasztás és az azt kiszolgáló tömegtermelés vitathatatlanul komoly háttértényezője a fenntarthatatlanságnak és az ökológiai krízisnek, valamint rendkívül káros mentálhigiénés következményei lehetnek, fontos, hogy diákjainknak is segítsünk felvenni egy kritikai attitűdöt azzal az életformával kapcsolatban, amelynek követésére a jelenlegi főszórvbeli rendszerműködés igyekszik rávenni őket. Ez a fogyasztói társadalmi lét mibenlétének megértésével kezdődhet el.

Kocsis Tamásnak a Gyökereink c. kutatási beszámolójában (2002) vázolt kritériumrendszere alapján megkíséreljük azonosítani azokat a szempontokat, amelyek teljesülésekor fogyasztói társadalmi létről beszélhetünk:

Fogyasztói társadalom az, ahol...

1. az emberek nagy többsége jócskán a létfenntartásához szükséges szint felett fogyaszt. (pl. „cseréljük le újabbra az ülőgarnitúrát – már öt éve a mostani van, unom.”)
2. az emberek a fogyasztásukhoz szükséges javakhoz és szolgáltatásokhoz jellemzően csere révén jutnak, azaz nem jellemző az önellátás. („Miért termeljek zöldséget és gyümölcsöt a kertemben, amikor olcsón kapok az áruházban mindent? Jó lesz oda a pázsit és a tuja.”)
3. a fogyasztás, mint tevékenység társadalmi megítélése kedvező („Shoppingolni menő”).
4. az emberek hajlamosak fogyasztói életstílusuk alapján ítéletet alkotni másokról és saját magukról. („remélem, megcsodálják majd a társaim a legújabb modellek közé tartozó okostelefonomat – engem ne tartsanak olyan lúzernek, mint XY-t az ósdi bunkofonjával!”).

Ezeket a kritériumokat jelenlegi életformánk sajnos Magyarországon is teljesíti, és bár valószínűleg senki nem szívesen írná alá nyilatkozat formájában, hogy ő életvitelszerűen vallja és követi azt, ami a fenti pontokban foglaltatik, a többségünk – vagy legalábbis egy kritikusan nagy hányadunk – mégis ezekhez igazodik. (Jó lenne, ha a diákok is azonosítanák magukban, hogy alighanem ők sem mentesek ennek a gondolkodásmódnak a hatásaitól. Mivel ők még a fogyasztásuk egy jelentős részéről nem saját maguk döntenek – vagy legalábbis ez megelőlegezhető nekik – talán még hárítás nélkül hajlandók szembenézni ezzel, ami pedig a jótékony pedagógiai *beoltás* lehetőségét teremti meg – vö. a meggyőzés McGuire-féle beoltáselmélete:

<https://mindsetpszichologia.hu/ellenallas-a-meggyozessel-szemben-van-rad-mod>). Az első két pont egyértelműen megmutatja, miként ássa alá a fogyasztói társadalmak létmódja a fenntarthatóság lehetőségét, az utolsó két pont pedig rávilágít, miért és miként válunk pszichológiai, mentálhigiénés értelemben kizsákmányoltjaivá a fogyasztói életmódnak.

Tim Kasser Az anyagiasság súlyos ára című (2005), magyarul is megjelent könyvében számos kutatás eredményeire támaszkodva mutatja be a fogyasztói létmódnak a személy jóllétére és szociális kapcsolatrendszerére gyakorolt romboló hatását.

További ajánlott irodalom:

<http://ecopedia.hu/fogyasztói-társadalom>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Fogyaszt%C3%B3i_t%C3%A1rsadalom

<https://lexikon.katolikus.hu/F/fogyaszt%C3%B3i%20t%C3%A1rsadalom.html>

További filmek, videók:

<https://zanza.tv/fogalom/fogyasztói-társadalom>

<https://videa.hu/video/film-animacio/elelmiszeripar-rt-teljes-film-QrlTwu0oRCatpjVM>